

Тамара ЛАВРЕНКО

«КОСМОС РІДНОЇ ЗЕМЛІ» (ВІКТОР ГАНОЦЬКИЙ КРІЗЬ ПРИЗМУ УРОКІВ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ ВИКЛАДАЧА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТЕТЯНИ ЯРОВЕНКО)

Тема пропонованої роботи іманентно постає з назви, а мета й завдання окреслюються підтемою XV обласних літературно-краєзнавчих Куценківських читань, котра сформульована так: «Літературне краєзнавство в системі навчально-виховного процесу», що передбачає звернення до конкретних напрацювань вчителів-словесників Кіровоградщини у цій галузі.

Як на мене, то плідна науково-методична педагогічна діяльність кандидата філологічних наук, викладача української літератури Харківського кооперативного торгово-економічного фахового коледжу Яровенко Тетяни Сергіївни яскраво ілюструє ґрунтовне зацікавлення і системне опрацювання зазначеної освітньої проблематики.

На сьогоднішній день у напрацюваннях Т. Яровенко в галузі краєзнавства широко відомий «Винниченківський цикл», про який маємо відгуки в періодичних виданнях Кропивницького [18, с.9] та у Всеукраїнській фаховій періодиці, зокрема, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка, письменника Григорія Гусейнова [9] та літературознавця з Херсона, доктора філологічних наук Ярослава Голобородька [8, с. 47-48], а відомий у Кропивницькому науковець, професор Сергій Михіда виніс назвою передмови до монографії Т. Яровенко лапідарну характеристику, що засвідчує значущість напрацювань автора, («Енциклопедичний складник степової Винниченкіани») [16, с. 3], адже «Винниченківський цикл» представляє Кіровоградщину в наукових центрах України (Київ, Вінниця, Ніжин, Черкаси, Умань та ін.), США (Колумбійський університет, Нью-Йорк), Канади (кабінет україніки ім. П. Ядека, Торонто).

На сьогодні Яровенко Т.С. має близько 40 публікацій у фахових виданнях України та за кордоном, присвячених творчості В. Винниченка, Є. Маланюка, Яра Славутича, науковим практикам кіровоградських літературознавців Г. Клочека, В. Марка, В. Панченка, Л. Куценка, О. Гольник та ін. Тетяна Яровенко залишається активним учасником науково-практичних та культурних

заходів Кропивницького, зокрема, спільно з батьком, вчителем української філології Сергієм Колісником, ініціювала проведення обласної історико-літературно-краєзнавчої конференції до столітнього ювілею Яра Славутича, постійно бере участь у щорічних Куценківських читаннях, що засвідчують публікації у науково-краєзнавчому віснику Центральної України «Між Бугом і Дніпром» [21, с.219-229] та випуск тематичного збірника Куценківських читань [10].

Результати співпраці Яровенко Т.С. із кіровоградськими вчителями-методистами переконливо potwierджують

низка чисел щомісячника КОІШПО ім. В. Сухомлинського [22, с.163-164; 23, с.172-177; 24, с.167-172]. Вищезазначене засвідчує питомий зв'язок Т. Яровенко з рідним містом як фахівця і людини. Тут мушу наголосити: така відданість степовому центральноукраїнському регіону пояснюється, окрім факту місценародження, принаймні трьома позиціями.

По-перше, безпрецедентний приклад служіння слову освітан рідного Кіровограда-Кропивницького: недарма в подарований батькові пані Тетяни книжці В. П. Марка автограф літературознавця наголошує: «...на згадку про те, що ми є на цій ниві рідного слова» [14].

Тим-то, як викладач літератури, Тетяна Сергіївна власним прикладом дає імпульс своїм вихованцям до освоєння широких пластів рідної мови та літератури.

По-друге: характерним для педагога є системний пошук і дослідження літературно-історичних зв'язків між Слобожанщиною та її рідним краєм. Насамперед маємо наголосити духовно-інтелектуальну спільноту культурної громадськості Кропивницького, т. зв. «харків'ян», поєднаних шанобливим ставленням до міста їхньої молодості та оволодіння вищої освіти, А це: заввідділом мистецтв обласної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського Світлана Ушакова, поетеса Антоніна Корінь, вона ж ініціатор та упорядник книги Віктора Ганоцького, котрий також, як і її видавець Віктор Федорович

Лисенко, навчався в Харкові. До речі, згадуваний у статті Т. Яровенко перший том «Блакитних веж» разом із талановитими землячками відкриває також «харків'янин» Леонід Безпалый. Нагадаємо, уродженець Маловисківського району Леонід Безпалый навчався у Харківському театральному інституті, 1948 року був безпідставно репресований 25-річним терміном ув'язнення на Колимі [1, с.53-63].

Нарешті, Т. Яровенко активно популяризує цікаві літературно-краєзнавчі проекти Кіровоградщини, серед яких серія книг відомого кіровоградського краєзнавця, двічі лауреата обласної краєзнавчої премії ім. Ястребова **О. Чуднова** «Єлисаветградське коло» та альманах «Історичний календар Кіровоградщини: Люди. Події. Факти» методиста КОІППО ім. В. Сухомлинського **В. Боська**.

Усе вищезазначене, на наше переконання, проілюструє система уроків рідного краю, апробованих безпосередньо автором, із нашим покроковим коментарем.

Отже, Система уроків за творчістю В. Ганоцького

Формулювання теми уроку, яка пропонується для вивчення, істотно відрізняється своїм завданням від тем у календарно-тематичному плані та класному журналі. Якщо останні висловлені в науково-діловому стилі, то в поурочному плані й на дошці тема формулюється художньо. Нею розпочинається розмова з вихованцями й дуже важливо, щоб вони відчули інтерес до почутого. Формулюючи тему уроку, вчитель передусім повинен дбати про те, як зосередити увагу учнів на основному, спрямувати їх на глибоке сприйняття матеріалу, зацікавити ним.

Щоб глибоко і всебічно розкрити тему уроку, необхідно привчати учнів до розуміння її змісту, виокремлення визначального слова або словосполучення... Слід пам'ятати, що формулювання теми повинно безпосередньо стосуватися фактичного матеріалу. Тому наголосимо, що робота з темою – одна з найвагоміших навчальних ситуацій уроку та чи не найголовніший вектор осягнення особистості митця. Тема є зразком художнього стилю мовлення. Читаючи або слухаючи її визначення, вдумуючись у значення кожного слова, учні збагачуватимуть своє писемне й усне мовлення. Вони навчатимуться точно висловлювати власні думки, складати плани до письмових робіт, добирати заголовки до прочитаних розділів художнього твору, краще розуміти теми й шляхи їх розкриття при написанні творів.

У нашому випадку, тема, запропонована Т. Яровенко, є своєрідним стрижнем, довкола якого групуються всі матеріали уроків і розпочинається робота зі з'ясування лексичного значення слова іншомовного походження **імператив** сукупно з його означеннями. Поглиблена тема епіграфом – віршем з доробку В. Ганоцького.

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ Й МИСТЕЦЬКІ ІМПЕРАТИВИ ХУДОЖНЬОГО ДОРОБКУ ВІКТОРА ГАНОЦЬКОГО

Епіграф до теми:

В житті я дров чимало наламав.

І в тім зізнатись не боюся.

Але –

Я цвяхів у хреста Христу не забивав.

Не плів вінок терновий для Ісуса.

І не пекли долоні срібняки...

Хоча нерідко совість дорікає,

Що жив я грішно на землі-таки.

І все ж,

Хоч не святий я, та й-не Каїн.

В. Ганоцький

Урок №1

Тема. Життєвий і творчий шлях кіровоградського журналіста, поета, публіциста й прозаїка Віктора Ганоцького.

Мета: ознайомити учнів з біографією і творчим доробком В. Ганоцького; коригувати логічно-образний аналіз життєпису митця; виховуючи любов до літератури, допомагати учням усвідомлювати духовні цінності як основу людської особистості.

Обладнання: світлини В. Ганоцького різних років, виставка його книг та періодичних видань з творами письменника.

Тип уроку: вступний настановно-мотиваційний (вивчення життя і творчості).

Перебіг уроку

І. Мотивація навчальної діяльності

Повідомлення особистісно значущої ситуації із життя письменника: Педагог пропонує уривок з біографії: «Біографія у мене – як і в багатьох моїх ровесників: школа, не вступ до вузу (20 претендентів на одне місце!), а відтак – робота на будівництві водогону... Армія, де для мене були дві найавторитетніші людини: старшина, який навчав мене простої життєвської мудрості: «Солому їж, а хвіст пістолетом тримай», і двічі Герой минулої війни, мій командир Василь Петров, який втратив на війні обидві руки, домігся повернення на фронт і вже другу Зірку Героя одержав, будучи безруким. Він якось сказав: «Кожна людина – продукт середовища, в якому живе. До певного часу воно дає їй все, але настає час віддавати борги. Мені здається, що я децю з них віддав суспільству». Децю... Він віддав йому все! Я хотів би бути схожим на Петрова, особливо у наполегливості для досягнення мети, у силі волі, працелюбстві» [6 с.3-8].

Обговорення з учнями розповіді В. Ганоцького:

- які люди з дитинства приваблювали письменника?

- які риси характеру викликали в нього повагу і тим самим виховували власні?

- у чому полягає суть «віддавання боргів суспільству»?

- чи можна вислів Василя Петрова визначити своїм життєвим кредо?

Орієнтаційно-прогностична лінія літературно-краєзнавчої освіти:

- повідомлення теми уроку;
- визначення спільно з класом особистісно важливих цілей діяльності;
- умотивування подальшої роботи (за допомогою яких шляхів (засобів) будемо досягати мети? Що нам дає вивчення життєвого і творчого шляху письменника в контексті літературно-краєзнавчої освіти?)

1) **Проективно-операційна лінія літературно-краєзнавчої роботи:**

- перегляд виставкової композиції творів **В. Ганоцького;**

- словесно-візуальне представлення життєпису письменника групою учнів з використанням світлин і фрагментів автобіографії (готують «біографи і журналісти»): *А вже коли вийшов на пенсію, як учасник ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС (у 55 років), віршами зайнявся впритул. Видав поетичні збірки «Ти», «Не продавайте моїх сліз», «Спокута», «Ім'я стиглого літа», «Світло у вікні». Друкувався у колективних збірках, журналах «Вітчизна», «Дзвін», «Ранок», «Радуга», республіканських газетах. Опублікував у періодичній пресі документальні повісті «Прорив», «Повінь», «Невтоленість», «Дім під високим небом», «Крила виростають на землі», «Чорнобиль зблизка», окремим виданням вийшла у «Молоді» книга О.Гіталова «Наша передова – поле» у моєму літературному записі. Багато планів, задумів. Встигнути б...» [6, с.3-8].*

«Козацькі враження дитинства»

«Народився я 27 травня 1936 року у селі Настасівці Томаківського району Дніпропетровської області у сім'ї вчителів. І тільки вже ставши дорослим, я з гордістю усвідомив, яку багату долю подарувало мені життя. Побачив світ на берегах степової річечки Томаківки, при впадінні якої у Дніпро, на острові, колись була Запорозька Січ – Томаківська. А мати родом із села Вищетарасівки, що за якихось 40 кілометрів від Хортиці, малої батьківщини мого батька. У 1939 році батька забрали на «фінську війну», а я з матір'ю переїхав у Вищетарасівку, де жила її мати, моя бабуся Вустя.

Отже, з усього виходить, що я – нащадок козацького роду, про що нагадувало й бабусине дівоче прізвище – Яра. У нашому селі було багато сімей з прізвищами, які, певне ж, дісталися від запорозьців: Дніпро, Верба, Явір, Бориц, Йорж, Коваль, Петрик, Світлий, А по вуличному звалися – Камоня (від комонний – кінний), Казначей, Кошовий, Матюха, Харлака... Отож нам, сільським хлопчикам, у спадок наші славні предки передали звучні козацькі ймення, а більше ми нічим не відрізнялися від своїх ровесників тієї, затюканої в кінці минулого століття, пори. Хоча в мені весь час жили і тривожили душу розповіді

старих людей про запорозьку вольницю, яка ще років п'ятдесят тому зберігалася у пам'яті наддніпрянців. Про неї нагадували і наші дитячі ігри «в запорозьців» на Гульбищі, як ще з далеких часів називалася гора, що височила над Дніпром, і на якій козаки святкували щасливе повернення з походів.» [6, с.3-8].

«Образне бачення світу»

«У такій атмосфері, де все дихало героїчною минулиною, не можна було не писати. А найперше у мене, мабуть, проснулося відчуття образу, коли, як пам'ятаю і досі, трирічним хлопчиком разом з матір'ю переїздив жити у Вищетарасівку. Була ніч, світив угорі місяць і мені: здавалося, що він біжить за возом, мов цуцик. І я весь час дивувався, де ж та невидима мотузка, якою він прив'язаний. А може, те диво словотворення сталося на маминому уроці в школі, коли вона, показуючи першокласникам букву «О», запитала, як вона називається, і я, «вільний слухач» (бо не було з ким залишити мене вдома), вихопився поперед учнів: «Буква-крашанка!» Що вже сміху було... Ще й досі згадують при зустрічах зі мною оту «крашанку» тодішні школярики, а нині вже - люди похилого віку [6, с.3-8].

«Джерела творчості»

«Перший віри, здається, написав у п'ятому класі. Пам'ятається, йшов якраз сніг, і мене потягнуло до ручки... Вийшло щось на зразок «Кружляє сніг у танці і падає...» і т. д. Дійсно, сніг кружляв, ніби в танці, і падав, звісно, на землю. Віри був досить натуралістичним: що я бачив, про те й писав. Однак, сніг-таки «кружляв у танці»! Це був мій перший художній образ (хоча і не зовсім свіжий), довірений паперові і... учням школи, бо вчителі примусили мене прочитати віри на якомусь святі. Так я став «придворним» поетом: до визначної дати – давай віри, в стінгазету – віри, шкільний захід – віри... Я був так розохотився, що почав писати епіграми на своїх однокласників, за що мені попадало від хлопців, і я кинув це ризиковане заняття (не вірші, звичайно, а пасквілі на друзів). Вперше опублікувався у районній газеті у 1954 році [6, с.3-8].

«Кіровоградщина – назавжди»

«Закінчивши десять класів, працював у місцевому колгоспі, на будівництві водогону, служив в армії, трудився в рибартілі на Дніпрі. Вуз таки я закінчив (це був Харківський інститут культури, зараз, здається, - академія). Приїхав за направленням у Кіровоград, де тривалий час працював у обласних газетах. Кажуть, що знайшов себе у журналістиці. Але ж писав і вірші, хоч газетярська робота висотувала так, що про щось серйозне в поезії і не гадалося» [6, с.3-8].

Далі педагог урізноманітнює роботу на уроці, вдаючись до розгляду інтерв'ю як жанру журналістики [15, 17].

«Зимові сні човна про літо»

(віртуальний діалог двох журналістів)

Штрихи до творчого портрета Журналіст

В. Левочко (далі - В.Л.) письменник **Віктор Ганоцький (далі - В.Г.)** Зважаючи на обсягові вимоги, ми свідомо подаємо лише

«харківський епізод»:

В.Г. – Я про себе розповім. Як я знімався. Хочеш?

В.Л. – Це – для гумору?

В.Г. – Абсолютно серйозно. Був такий фільм «Битва в дорозі»...

В.Л. – Ледь не впала зі стільця. «Тинка – льодинка-холодинка». Це він про фільм Володимира Басова?... Серед наших читачів знайдуться люди, зашорені голлівудським репертуаром, котрі нічого не знають ні про Володимира Басова, ні про роман Галини Ніколаєвої «Битва в дорозі», екранізований режисером за участю улюблених акторів радянського кіно, в першу чергу – Михайла Ульянового в ролі інженера Бахірева. А що мій співрозмовник? Яким чином його стосується «Битва в дорозі»?

В.Г. – Я був тоді напівголодним харківським студентом. З'явилася можливість трохи заробити у масовці мосфільмівської стрічки, натурні зйомки якої проходили в Харкові.

В.Л. – Усього лише масовка?

В.Г. – А ти на що сподівалася? Що я – Інокентій Смоктуновський?... Але роль була зі словами! – додав Віктор Федорович. – В одному епізоді я – сталевар, працював на робочому місці. Подруга Тіни Караміш запитувала, де її знайти. Подругу Конюхова грала. Пам'ятаєш таку білявку симпатичну? Тіну, до речі, грала Наталя Фатєєва...

Вчитель також може скористатися спогадом **Федора Шепеля** «Віктор Ганоцький неодноразово писав про відомих артистів кіно, які відвідували наше місто на Інгулі з книги В. Ганоцького [5, с.121-123].

В.Г. – Так ось. Конюхова у мене запитус. Я повертаюсь і кажу: «Чого?» Працюю ж, не почув. Вона махнула рукою і пішла. Був ще один епізод. По цеху йшли Фатєєва й Конюхова, а тут виробничі процеси різні відбуваються. У певну хвилину я мав вийти та нагадати про обережність. Я перевершив вимогу режисера. Так відштовхнув артисток, що з першого дубля зняли!

В.Л. – Кіровоград, у якому пройшла більша частина життя, став рідним та дорогим для Віктора Ганоцького містом. І я бажаю своєму візаві успішної боротьби з депресією його сивого віку, бо літо повертається, і човен знову попливе. Нехай і подумки: *Та в оте, вже далеке літо/Повертаюсь щоразу я, Де над степом гарячий вітер/Котить юне моє ім'я*[13].

3. Ціннісно зорієнтоване осмислення образу письменника та його творчості (на цьому етапі вчитель може скористатися підрозділом *Особливо*

мені подобається писати нариси... (біографічна проза у перезві з поезією), зі статті Т. Яровенко [25, с.219-220].

- в якому оточенні В. Ганоцький формувався духовно?

- як навчання в школі позначилося на розвиткові образного мислення підлітка?

- чи прислужився власний життєвий і трудовий досвід у подальшій журналістській і письменницькій діяльності?

- які риси характеру, на ваш погляд, притаманні професійному журналістові?

- чи можна вважати В. Ганоцького багатогранною особистістю?

- в якій мірі журналістика сприяла В. Ганоцькому пізнати історію і полюбити людей Кіровоградщини?

- чи можна вважати прагнення журналіста і письменника бути схожим на свого командира В. Петрова втіленим у життя?

Рефлексійно-корекційна лінія контролю літературно-краснзавчої освіти і читацького досвіду учнів:

1. Що вас найбільше зацікавило у творчій біографії журналіста і письменника В. Ганоцького?

2. Яка, на ваш погляд, домінуюча риса характеру митця?

3. Опрацювання епіграфа:

прочитайте уважно вірш «Собі на 70-річчя» і визначте, що переважало в житті автора – статика чи динаміка? Прослідкуйте метафоричність протиставлення позитивного й негативного у творі.

- пригадайте біблійні історії про однокровних братів Авеля і Каїна та розп'яття Ісуса Христа. Що намагається висловити поет, звертаючись до біблійної символіки?

- чи сприймаєте ви поетичні рядки, винесені епіграфом до теми, правдивим підсумком життєвих справ В. Ганоцького?

- чи могли б вони стати вашим життєвим девізом? Так чи ні – чому?

Домашнє завдання

1. У критичному відгуку на одну з поетичних збірок В. Ганоцького кіровоградська поетеса А. Корінь акцентувала: «*Так хотілось би, щоб більшість із нас могли і про себе сказати те, що висловив у вірші Віктор Ганоцький.*»

Вразливе серце на добро і зло,/Беззахисне на ласку і образу.

Мене ще не минуло зло ні разу,/Але й добро ще мимо не пройшло.

Добро і зло, мов два крила в житті,/Добро і зло по світу ходять разом,

Щодня гартуючи характери круті,/Замішані на ласці і образі.

Я – із людей і добрих, і незлих,/Бо, маючи в житті удосталь все це,

Тримаю завжди настіж серце/Для всіх

тривоги і радощів людських» [11].

На основі розглянутого матеріалу і процитованого вірша напишіть твір-мініатюру «Шлях до самовдосконалення».

Підготуйте усну міні-розповідь «Віктор Ганоцький – людина, журналіст, письменник».

Урок №2

Тема: «Вічна загадка любові»: поезія В. Ганоцького. Осуд, біль і гнів поета (вірші «Вовки», «Вовчення»).

Мета: навчати учнів визначати і пояснювати провідні ідеї поетичних творів; коригувати їх сприйняття крізь призму загальнолюдських морально-етичних цінностей; виробляти навички висловлювання міркувань із приводу актуальності порушених у віршах проблем; виховувати доброту і чуйність, почуття причетності до подій навколишнього світу.

Обладнання: портрет В. Ганоцького, поетичні збірки різних видань, літературознавчий словник-довідник, словник іншомовних слів, тлумачний словник сучасної української мови, фразеологічний словник української мови.

Тип уроку: урок вивчення й аналізу художнього твору.

Епіграф до уроку: «Віктор Ганоцький не захоплюється модерною версифікацією (хоч і не цурається верлібра). Він не смішить читача сонячними зайчиками кучерявих метафор і екстравагантних рим. Він іде до нього, несучи на долоні власне серце, сповнене тривогою і радощами. А тому його вірші й повинні знайти стежку до справжніх шанувальників красного слова».

Валерій Гончаренко

На цьому етапі вчитель може також скористатися підрозділом «А слово моє ви ще вип'єте...» (сонячне сяйво й тривоги поетичних перлин) зі статті Т. Яровенко [25], а також спогадами «Квітка на асфальті Б. Куманського та «Як змах крила» В. Бондаря з книги В. Ганоцького [5, с.100-102; 5, с.102-105].

Перебіг уроку

I. Мотивація навчальної діяльності.

Вступне слово-звернення до учнів-читачів:

- чи любите ви читати (слухати) вірші?
- чи згодні ви з тим, що душу «лікує» поезія?
- чи виникали ситуації, коли самим хотілося скласти вірші?

Спільний коментар епіграфа до уроку.

Міні-довідник: а) **верлібр** – система віршованих рядків, ритмічна єдність яких ґрунтується лише на інтонаційній подібності. б) **версифікація** – загальні прийоми і правила віршування [12].

1. Оголошення теми, мети і завдань уроку.

II. Актуалізація опорних знань.

1. В. Ганоцький – людина, журналіст,

письменник.

2. Літературознавче тлумачення терміну «поезія».

Міні-довідник: **Поезія** – художньо-образна словесна творчість [12].

Два основних значення: а) мистецтво слова, вивпнене енергією «аристократизму духу», або, як пише Ліна Костенко:

Поезія – це завжди неповторність,

Якийсь безсмертний дотик до душі;

б) ритмічно організоване мовлення, постале на основі конкретно-історичної системи, відмінне від прози.

II. Організація навчальної діяльності.

Проективно-операційна лінія літературно-краєзнавчої освіти.

1. Загальна характеристика поезії В. Ганоцького (готує група «критиків-літературознавців»):

а) Авторсько-особистісний аспект:

«Перша моя збірка поезій, яка називалась «Ти», вийшла 1992 року і якось залишилася непоміченою серед місцевого літературного загалу, вже не кажучи про читачів. Тому я зіткнувся з такою проблемою, як оцінка автором свого творчого доробку. Хвалити – ніби нескромно, гудити – теж якось не личить. І я добросовісно переказав тематику збірки (а це була лірика: «все про кохання, все про любов»), процитував кілька віршів. А це я дорікав у «авторецензії» тим небагатьом людям, хто почитав збірку, за те, що вони не помітили на фоні початку катастрофічного падіння загальноприйнятих моральних цінностей (а це був період тотального зрушення українського суспільства на шлях вивозу за кордон для продажу всього, що можна придбати в Україні, - виделок, ножів, повітряних кульок, дитячих велосипедів, цвяхів, сокир, тарілок і т.д. і т.п.) світлого промінчика, який дарує кохання і яким пронизана моя книга. Я не лукавив, пишучи так, хоча, певне, і переоцінював вартісність своїх поезій. Але тоді, у час «вавілонського стовпотворіння», який пережили ми на початку 90-х років минулого століття, мені щиро здавалося, що саме мої ліричні вірші якщо і не врятують світ від падіння у прірву нечулості, черствості, забуття таких понять, як кохання, любов, то, принаймні, примусять замислитися. І підкріплював цю сентенцію рядками з вірша «Явлення», в якому світ, несучи мільярдами років на своїх зморених плечах тягар тяжіння, «зачудувався дивом».

І не пізнав самого,

Дивився, кинувши діла,

Як йшла по райдузі від Бога

До мене жінка.

Ти – йшла.

Згадав я в «авторецензії» й те, що мені дехто закидав: мовляв, книга двомовна – українською і російською, а це (щодо останньої) пахне... не патріотизмом. На те я відповів, що, на жаль, володію лише двома мовами, а якби знав сто, на всіх ста написав би про любов, про кохання» [4].

В. Ганоцький
- в яких суспільних умовах творилася перша збірка В. Ганоцького?

- до яких вічних понять звертається поет перед загрозою «катастрофічного падіння загальноприйнятих моральних цінностей»?

- чому про любов можна писати на «ста мовах»?

- в чому В. Ганоцький вбачає покликання поезії?

б) тематично-проблемний аспект:

«У поезії В. Ганоцького крізь призму ліричного серця видно і чути болісне сьогоднішнє Україну і її громадян, яким радість буття затьмарюють безліч проблем: безробіття, безгрошів'я, Чорнобиль, хвора екологія. І все ж промінчик вселюдської любові час від часу робить світлішими драми і трагедії людських душ. У цьому – магія поезії. Відчутна у віршах небайдужа, причетна до загальнолюдських проблем темпераментна натура, яка здатна акумулювати в собі і радість, і біль, і любов. Коли читаю вірш «Хата», то просто відчуваю себе співрозмовником поета, який ділиться зі мною спостереженням над собою, яке, власне, і розкриває його поетичну суть – уміння бачити в звичайних буденних фактах філософську сіль поезії. Це сповідь, ніби підслухана на чужій призьбі:

...Стоїть в сльозах не хата – жах,/Немов вона у тому винна,

Що тут чийсь і сум, і біль,/Чийсь тут радість і цілунки.Тут хтось вмирав, Тут хтось любив,/Свого життя тжав візерунки.

Купив я хату у селі,/А з нею – й всі чужі жалі...

Давайте прослідкуємо, за чим ще болить поетова душа, розділяючи той біль з нами, мимоволі і нас роблячи небайдужими людьми до радостей і печалей світу, який нас оточує.

Ось вірш про тітку, у якої таке чоловіче ім'я – «Васька», - та й руки – мозолясті, «як у землекопа». Жаль до неї, до її долі повоєнної вдови, відчуття вини за грубість і жорстокість життя, яке не дозволяє їй навіть виплакати при онуках, щоб не затьмарити їхнє, - ось що народило цей вірш. Ніби чарівною паличкою, добрим словом воскрешає поет тітчине минуле, у якому був її синьоокий Іван і тепле ім'я «Василино, - Василисо Прекрасна» - в його вустах.

Що може держава? – забезпечити її старість, але не робить цього. Що може поет? – Поцілувати – у власному вірші – мозолясту руку цій земній матері і, згодьтєся, трохи затишнішає від того в світі, трохи меншає тягар спільної вини перед цілим поколінням. Ось в цьому магія впливу поезії – у вияві сердечності, людяності, співчуття.

Ці її чинники знаходимо у багатьох віршах – про вмираюче від людської сокири дерево, про тільну лосиху, яка, втікаючи від вовків, довірилась людям, а люди виявилися ще страшнішими, бо і на

звірів і на дерева кидаються з сокирами. І все ж, показуючи людям нелюдське в них, поет відшукує і крихти надії на те, що не всі ще душі людські деградують, що в багатьох живе і житиме те краще, що успадковуємо від предків – батьків, матерів, чужих добрих людей і передаємо наступним поколінням. Про це – вірш:

Подарувала мені мама посмішку/І сказала: хай вона світить, як сонце, тепло.

Подарувала мені мама ласку і заповіла,/Щоб щедрим був на неї.

Подарувала мені мама доброту,/Бо як же без неї у світі жити?

Подарувала мені мама долю./Щастям гантовану.

Мамо, скільки ви мені всього надарували,/Що аж світлиця повна!

А в тій світлиці – ваших онуків двоє/І все те – їхнє.

У віршах Віктора Ганоцького відчутна співпричетність, до всього, що твориться навколо, а інакше й не може відчувати світ поет:

Ростуть борги ненависті й любові,/Крутішають життєві береги.

Тоже можете повірити на слово,/Що я сповна сплачу усі борги.

Що ж, я сприймаю цю наступну заяву як покаяння кожного з нас, бо всі ми в принципі – боржники на землі: когось не долюбили, комусь не віддячили, когось не помітили.

Іноколи, здавалось би, їй зовсім мало потрібно для пошанування іншої людини, а ми не здатні на вияв елементарної уваги. Це я згадую вірш про весілля, другорядний герой якого, дід Сашко на протезі, ненароком зумів зачепити тим звуком скрипучого протезу душу веселих музик – замовкли вони на мить, вловивши тінь чужої трагедії посеред чужої радості. Ось, власне, в цьому я, як читач, і бачу головну місію поезії – не давати нам зачерствіти, забронюватись, відгородитися один від одного» [11].

Антоніна Корінь,

- Які риси поезії В. Ганоцького ви вважаєте найбільш характерними?

- Чи можна окремі вірші поета назвати епічними?

- Які проблеми порушує митець у своїх творах?

- Які «заяви» поета і чому А. Корінь проектує на цілі покоління?

- Які головні тематичні пласти поетичного доробку В. Ганоцького відразу впадають в око сучасного читача?

в) філософський аспект:

СПОКУТА. ІСТИНА. ЛЮБОВ

«Мабуть, так умовно можна назвати творчий доробок поета Віктора Ганоцького з його нової поетичної збірки «Спокута». Ніколи не пізно усвідомити свою, навіть мимовільну гріховність, вирушити в тяжку путь пошуку

істини... Письменник Ігор Гарін у літературно-філософському дослідженні «Поети і пророки» поставив за мету «реставрувати дух», очистити його від зіпсованості, розбещеності, лицемірства. Він писав: «Для мене найсвятіші – перш за все люди». Натхнення і поетична інтуїція В.Ганоцького привели його до такого ж одкровення. «Я есмь людина – тим караюсь». За те, що не встояв проти спокуси, «розплачуюсь тепер і за свої, і за чужі гріхи». Надзвичайно точно і тонко: согрішивши, з фатальною неминучістю візьмеш на себе і провини інших. У цьому суть екзистенційного проникнення в глибини душі як суб'єктивного явлення Духа вселенського» [2].

Іван Бублик,
кандидат філософських наук.

- Як ви розумієте одкровення В. Ганоцького «Я есмь людина – тим караюсь»?

- Чи справедливе, на вашу думку, твердження про необхідність спокути щонайменших, навіть мимовільних, гріхів?

- У чому виявляється філософічність поезії В. Ганоцького?

- Чи можуть поняття «істини», «правди», «любові» бути основоположними у житті людини?

Обґрунтуйте свої твердження прикладами.

2. Підготовка до сприймання художнього твору. Словникова робота:

- лексичне значення іменника «вовк» - хижак родини собачих, звичайно сірої масті. **Зграя вовків** [19].

- іменник «вовк» в українській фразеології:

а) з позитивним або нейтральним значенням:

морський вовк – старий, бувалий моряк;

(не) бачити смаленого вовка – (не) зазнати труднощів, (не) зустрітися з небезпекою, (не) бути досвідченим;

старий (стріляний) вовк – про людину, яка багато пережила, загартована життям, витривала.

б) з негативним значенням:

вовк в овечій шкурі – про лицеміра, який під машкарою доброзичливості приховує злі наміри;
вовком дивитися (подивитися, глянути) – дивитися неприязно, вороже;

вовча думка – про лихий, підступний намір кого-небудь;

вовка скільки не годуй; вовча натура в ліс тягне – за всіх обставин залишатися вірним своїм звичаям, традиціям (як правило негативного характеру) [20].

3. Варіант поетапного ціннісно зорієнтованого сприймання й осмислення поетичного твору:

- самостійне прочитання поезій;

- евристична бесіда за змістом прочитаного;

- повторне прочитання з коментарем;

- використання елементів аналізу.

4. Моделі вивчення та інтерпретації художнього твору.

«Вовки»

«Є у нього віри «Вовки», який не полишить

байдужим жодного читача. Я в цьому переконаний. Хіба що це буде якийсь нелюд, котрий давно вже втратив право називатись людиною. Написана поезія на якомусь нервовому зриві на тлі наших життєвих і моральних негараздів. Сюжет її жорстокий і трагічний. Вагітна лосиха, рятуючись від вовків, шукає прихистку у людини. І коли тварина, зовсім знесилена, падає на поріг будинку, господар зраділо (м'ясо саме прийшло до двору) б'є її сокирою. І в цю ж мить на світ з'явилось лосеня. Перше, що воно побачило, то це – вовка. Двоногого. І ця сувора правда найжахливіша, бо це правда нашого життя» [7, с.3-4].

В. Гончаренко,
поет, член НСПУ

На тільну лосиху напали вовки/І гнались, аж поки знесилять таки.

Терзали по черзі, смакуючи кров,/І на здобич по черзі кидалися знов.

Лосиха вже здатися ладна була,Та тільки під серцем дитячко несла.

Лосиха знесилена падала з ніг,/Як раптом узділа в оселях вогні.

Вона у село повернула свій слід –Пропали вовкам і вечеря, й обід.

До першого ж двору ледь-ледь добрела.І в муці лягла.

На стогін господар з дверей якраз – хрусь:«-Ти ба, яка здобич? Як з неба взялась!»

Хуленько у снігах сокиру знайшов/І поспіхом з ганку, сміючись, зійшов.

Примірявсь як слід. Розмахнувся як слід.../В цей час лосенятко з'явилось на світ.

Відкрило очиці й пройняв його жах:/Стояв із сокирою вовк у руках.

- Яку ситуацію змальовує автор?

- На що сподівається тільна лосиха?

- Якою постає людина? З ким її порівнює автор?

- Чи можна становище лосихи охарактеризувати як «між двох хижаків»?

- Хто з хижаків страшніший – вовк чи людина?

- Доведіть справедливість обґрунтування: звір керується інстинктами, наразі для вовків – це їх природний стан (втамування голоду, продовження життя), а людина – істота мисляча, отже, скоєне людиною-вовком – свідомий злочин.

- Чи вважаєте ви подібне порушенням Божої заповіді «Не убий»?

- Як би вчинили ви? Чому?

- До чого закликає своїм твором В. Ганоцький?

Вовчення

У центрі міста гамірно і людно,/Осінній день до заходу паняв.

У татовні зацьковано й остудно/Оциривсь хлопчик справжнім вовченням.

Він не канючив ні грошей, ні їсти,/Викрешував з-під лоба іскр вогонь.

Ненавдив оце байдуже місто,/Як і воно,

бездомного, його.

Він оживе і дух його заграє/Лише зачує поклик вожаків.

Такі, як він, згуртовані у зграю./Страшніші від оскалених вовків.

Погром. Розбій. П'ягливий запах крові./Зловтішний усміх висне на губі.

...Зачаті без великої любові./Вони їй не мають і в собі.

- Про кого йдеться у творі?

- Чому герой порівнюється з вовчепом?

- Яким постає його майбутнє?

- Чи відомі вам суспільні умови, які стають причиною появи подібних персонажів?

- Чи не від отаких двоногих вовків, як у попередньому творі, народжуються подібні «вовчепята»?

- Чи можемо ми прощенням, добром і любов'ю допомогти їм обрати правильний шлях у житті?

- Хто, що і чому викликають ваш осуд?

- Чи вбачає поет хворобу нашого часу в байдужості?

- Обґрунтуйте вашу думку.

Рефлексійно-корекційний етап контролю літературно-краєзнавчої освіти учнів. Обмін враженнями від почутого і прочитаного:

1. Чи сподобалися вам поезії В. Ганецького?

2. Чи порушують вони головні проблеми сучасності?

3. Чи відчувається у поезіях мудрість багатого життєвого досвіду автора?

4. Які роздуми викликали у вас аналізовані твори «Вовки» і «Вовчепята»?

Домашнє завдання: 1. Проаналізуйте будь-яку поезію В. Ганецького за власним вибором.

Орієнтовний план аналізу:

- Які життєві обставини викликали поезію до життя?

- Мотив і вид (жанр) поезії?

- Якими художніми засобами передано роздуми і почуття?

- Мої думки щодо прочитаної поезії.

2. Уважно прочитайте уривок з рецензії А. Коринь на збірку В. Ганецького «Не продавайте моїх сліз» і обґрунтуйте ваше тлумачення обраної поетом назви:

«Нагадаю, я розповіла вам про своє прочитання другої книжки лірики кіровоградця Віктора Ганецького під назвою «Не продавайте моїх сліз» і, гадаю, що хтось обов'язково подумає при цьому: «А до чого ж така назва жалібна, не зовсім чоловіча?». Так ось вам і відповідь на це запитання – останній вірш у збірці Віктора Ганецького:

Продається все.

Оптом і вроздріб.

Мені гірко

На цьому вселенському базарі

І я плачу.

Та вже хтось дивиться,

Аби і мої слези продати –

Єдине, що у мене

Людського зосталося

Отже, я б визначила головну ідею цієї збірки так: бережимо в собі, Люди добрі, усе людське, бо є цінності, які не повинні

продаватися [11].

3. Прокоментуйте роздуми В. Ганецького про поезію. Що спонукало письменника звернутися до українського слова?

«Стосовно відчуття себе поетом... Поет дивиться на намальований бузок і відчуває його запах. Та, якщо відверто, то зараз я більше відчуваю себе човном узимку, нікому не потрібним. А ще ж недавно було літо. Ще недавно поряд були друзі-поети Валера Юр'єв, Валера Гончаренко, Коля Пироженко, Льоня Народовий. Навіть не підозрював, що так надовго, назавжди залишусь у Кіровограді. Ми, коли сюди приїхали за призначенням, то після Харкова, першої української столиці, Кіровоград нам здався, як кажуть росіяни, «большой деревней». Літератори між собою спілкувалися мало. У Харкові я був членом літоб'єднання при Спілці письменників, яким керував Роберт Третяков. Якось запропонував мені прозвітувати, а сам був опонентом. І це був Урок. Десь до 1965 року я писав російською мовою. А на Всесоюзній нараді молодих поетів, куди мене делегували, перед нами виступав метр Ярослав Смеляков. Він дуже різко відгукнувся на російськомовність українських поетів. Мабуть, справедливо. Принаймні, я почав писати українською» [4].

Урок №3

Тема: «Жорстокий урок Кокара»: проза В. Ганецького.

Мета: ознайомити учнів з прозовим доробком В. Ганецького; коригувати прочитання та обговорення з постановкою проблемних питань оповідання «Кокар»; виховання почуття милосердя, взаємоповаги й товарищескості.

Обладнання: портрет письменника, виставка творів різних видань.

Тип уроку: урок художнього сприймання й осмислення твору.

На цьому етапі вчитель може скористатися підрозділом *«Особливо мені подобається писати нариси...» (біографічна проза у перезві з поезією)*

зі статті Т. Яровенко [25, с.219-220, а також підрозділом *Особливо мені подобається писати нариси... (біографічна проза у перезві з поезією)* зі статті Т. Яровенко [25, с.221-223]. Вчитель також може використати спогад Павла Рибалка *«Нездійснена повість Ганецького»* [5, с.121-123].

Епіграф до уроку *«У кожній людині є своє літо. У мене воно віддзвеніло дитинством і юністю на берегах Дніпра і в притаврійських степах, а нині щемно повертається у спогадах. Воно – ранок і полудень мого віку, надвечір'я і прихисток на схилі літ для зболілої у дорозі душі. Я вклоняюся тобі, моє Літо, за все, чим ти*

обдарувало мене, жнучи нележку життєву ниву».

В. Ганоцький

Перебіг уроку

I. Мотивація навчальної діяльності. Продовження вивчення творчості В. Ганоцького.

II. Актуалізація опорних знань.

1. У чому особливість поетичних творів В. Ганоцького (домашній аналіз поезії за вибором учнів).

2. Як поет оцінює власну творчість?

3. У чому різниця між поетичними і прозовими творами?

Поезія і проза – глибоко своєрідні сфери мистецтва, які розрізняються і формою, і змістом, і своїм місцем в історії літератури. Проза – мовлення не організоване ритмічно, не вритмоване; літературний твір або сукупність творів, написаних невіршованою мовою.

4. Що є мемуарною літературою? Мемуари – оповідь у формі записок від імені автора про реальні події минулого, учасником або ж очевидцем яких він був.

III. Організація навчальної діяльності.

1. Орієнтаційно-прогностична лінія літературно-краєзнавчої освіти:

- читання та обговорення уривку із «Першослова» **В. Ганоцького** до книги прози «Поцілунок роси»:

«Я з тривогою беру перо, аби спробувати переказати на папір мову світу, що мене оточує, як раптом здивовано усвідомлюю марність цього заняття і відкладаю вбік налаштоване на працю стило. Я нараз розумію, що взявся за непосильну і нездійсненну роботу, бо хіба може людина написати Книгу життя, яка вже є, і варто лише відкрити очі, щоб її прочитати, відчутти серцем биття її пульсу, почути її голос і кожною клітинкою свого тіла прилучитися до навколишнього світу, часточкою якого є і ти сам. То Книга про суще на Землі і за її межами, куди сягає людський розум, про наше місце у цьому розмаїтому і багатому світі, про його присутність – у нас, про наше співіснування і взаєморозуміння. Природа і ми – діти однієї Планети, живемо під одним Сонцем, доповнюємо і збагачуємо один одного і, не дай Бог, випаде хоча б одна ланка з цього віками гартованого ланцюжка, що з'єднує і ріднить нас, як світ втратить цілісність, принадність, а, можливо, й себе самого.

На щастя, ми є, ми існуємо у Книзі життя: люди і райдуга в небі, тварини і голубинь озера, колосиста нива і польова ромашка, краплина роси і сповідь вечірньої зорі... Я гортаю її сторінки і бачу навколо себе дивне дійство, яке складається з безлічі історій, фактів, подій, випадків...» [3].

- колективне пояснення теми уроку, формування мети і читацьких завдань;

- визначення особистісно важливих цілей діяльності.

2. Просктивно-операційна лінія літературно-краєзнавчої освіти учнів:

- обговорення епіграфа до уроку;
- повторення відомостей про дитинство письменника;

- характеристика повоєнного періоду (1945-1947 рр.) в суспільному житті України.

3. Модель аналізу та інтерпретація прозового доробку В. Ганоцького.

Колективне читання з коментарем оповідання. Твір виводимо на мультимедійну дошку та умовно поділяємо на частини відповідно до складових сюжету.

КОКАР

1

(Експозиція – вихідна частина сюжету художнього твору, в якій стисло подається ситуація, що логічно випереджає зав'язку, хоча може в тексті передувати не тільки їй, а й подаватися після неї окремими деталями впродовж усього твору, або ж наприкінці. Експозиція представляє час і місце дії, обставини (пейзажі, інтер'єри), в яких діятимуть персонажі, дає необхідні пояснення щодо них чи намірів оповідача) [12, с.54].

Знайомство з дитячою ватагою і головним героєм: *І все ж, серед нас, не за роками дорослих, виособлювався Кокар. Він нікого і нічого не боявся. Його можна було гамселити, скільки духу вистачить, а він – хоча б пискнув від болю. Правда, били хлопця рідко, бо він і здачі міг дати. Молодший нас років на два, невисокого зросту, він був ніби налитий силою [3].*

- З ким знайомить нас автор на початку твору?

- Яким словом характеризується хлопчачий гурт?

- Які риси характеру притаманні дітям, що пережили війну?

- Чому автор називає ровесників «не за роками дорослими»?

- З яких причин Кокар виділявся у гурті, адже «налитих силою» було чимало?

2

(Зав'язка [12, с.54]

Образ головного героя поглиблюється разом зі змалюванням суспільних обставин повоєнного села, особливий акцент на дитячих смаколиках.

Жив Кокар з матір'ю і молодшою сестрою. Бідували, невідомо як і витримали 1947 рік, коли майже третина нашого села померла від голоду. Інші сім'ї теж ледь животіли, та у них нерідко навіть й крихти не було, щоб за день перехопити щось з їстівного. То коли хтось із нас приносив із собою сухаря чи кусничок макухи, Кокар жадібно ковтав слину і майже бігом втікав від гурту. Та гукає, було, услід йому власник макухи:

- Кокарю, хочеш халви?

Так ми називали цей продукт, хоча справжньої халви з нас ніхто і не куштував. Хіба що в когось з довоєнних років залишився спогад про ці солодощі, але навряд чи у того щасливчика зосталося

відчуття смаку від давнішого «делікатесу».

Кокар, зачувши, що його кличуть, неквапно повертався до гурту, бо знав, що за даровану їжу доведеться розплачуватися. Плата за пригощання була різною, але ж, звичайно, не грошима. Це могла бути забаганка господаря харчу перестрибнути рівчак, або пролізти у захаращений різним мотлохом водоспуск під мостом. Але найчастіше Кокаря примушували «відробляти» дароване жорстким способом.

- Жабу, - вимовляв цього разу власник макухи, і у Кокаря обличчям котилися червоні плями. Він мовчки йшов до Розкопи, як ми називали рівчак, наповнений водою, ловив жабу і повертався до гурту. Наставало найцікавіше: Кокар мав узяти до рота зелену потвору, потримати з хвилину і живою відпустити на волю. Такою дикою, як це ми зрозуміли подорослішавши, була угода.

Хоч Кокар і не був гидливим, дія з жабою давалася йому понад силу, і не раз, бувало, він, затиснувши рота, біг у куці, аби виблювати. І відмовлявся від «пригощання». Але цього разу витримав і одержав шматочок макухи, яку вже майже зсосав господар.

- Яким було дитяче частування 1947 року?

- Чому макуху діти називали «халвою»?

- Чому Кокар тікав від гурту, коли хлопці ділилися крихітним пригощанням?

- Чи справедливо автор називає угоду з Кокарем «диком»?

- Чи не помилився автор, на ваш погляд, у словосполученні «жорстким способом», адже тут доцільніше було б вжити прикметник «жорстоким»?

- Якої оцінки заслуговує подібна «розвага» хлопчаків?)

3

Кокар як неперевершений добувальник їжі.

Якось він пригостив нас білими маторжениками, крохмалистими і солодкими. Виявляється, якщо вирвати корінь старої рогози і висушити, а потім потовкти, то вийде борошно, з якого печи хоч млинці, хоч коржики. Смачний і молодий корінь рогози, варто лише обдерти тверду оболонку. Йшли у їжу калачики, акацієвий цвіт, який ми називали кашкою, обдерті молоді пагони молочаю. Ну і, звичайно, риба, якою кишіли озера в наших плавнях.

Пригода на озері. Одне з них – Кругленьке – ледве не коштувало Кокаря життя. [...] Кругле, наче блюдо, озеро з-поміж інших виділялося не тільки унікальною формою, але й навколишнім обрамленням. З одного боку над ним нависала триметрова круча, на вершині якої ріс старезний в'яз, міцним корінням скріплюючи берег, а на протилежному піщана мілина золотаво відтінювала його красу. Казали, що озеро не має дна. Можливо, воно й дійсно було таким глибоким, принаймні, жоден із сміливців-пірнальників дна не діставав, хоча ми могли триматися під водою хвилину і більше.

А ще ми на тому старезному в'язові облаштували сплетену з кори гойдалку, вчепившись за яку і розігнавшись, злітали з криком від завмирання серця високо над водою і, вибравши певну точку в польоті, відпускали канат і шубовскали в озеро. При цьому вважалося вищим класом зробити у повітрі сальто і увійти у воду головою, випроставши перед собою руки.

Розвиток дії [12, с.54].

- Яким було сільське «меню» голодного 1947 року?

- У чому виявлялась кмітливість Кокаря?

- Чому Кругленьке приваблювало дітлахів?

- З якого моменту в оповіданні з'являється інтрига?)

4

Прийшла черга зробити політ і Кокаря. Але чи то ми його занадто сильно гойднули у протилежний бік, аби збільшити швидкість польоту, чи сам він не розрахував, але хлопець відірвався від держала занадто пізно і тепер по інерції летів на мілину. Зрозумівши це, ми кинулися бігти до протилежного берега, але зарадити вже нічим не могли: Кокар падав фактично на землю, бо ж води там було хіба що по коліна, і в будь-якому випадку падання приводненням назвати не можна було, а відтак... Що його чекає, зрозумів і Кокар. Він якось зумів згрупуватися у польоті, випростався і впав на мілину животом. Це врятувало йому життя. Коли ми підбігли, він вже виповзав на берег, з носа у нього текла кров.

Наступного дня Кокар гуляв з нами, ніби нічого й не трапилося.

Після того випадку ми вже називали його Миколою, і ніхто не наважувався примушувати хлопця відробляти пригощання.

Кульмінація [12, с.54].

Дискусійне питання: Чи навмисно хлопці занадто сильно розгойдали «тарзанку»? Обґрунтуйте свою думку).

5

Того літа до його матері пристав у приїми новий директор МТС, і тепер Кокар франтував у акуратньому костюмчику, до нашого гурту не підходив, але віддалік демонстративно уминав на обидві щоки харч, який нам і не снився: ковбасу з пухкою білою булкою, медяники чи цукерки (марковано напівжирним шрифтом і курсивом нами – Т.Л.).

Розв'язка [12, с.54].

- Завдяки чому відбулися кардинальні зміни в житті Кокаря?

- Чи могли вони викликати заздрість у його ровесників?)

Акцентоване питання: чи справді «Кокар мстився»? Якщо так, то які риси хлопця проявилися і чи не «жорстокіша» його помста від «диких», «жорстких» угод і розваг ровесників?

- Чи можливі у наш час подібні стосунки і вчинки?

- Чи зустрічаються сьогодні Кокарі?

- Чому навчас нас оповідання В. Ганоцького?
IV. Рефлексійно-корекційний етап.

Обмін враженнями від почутого і прочитаного:
- розповідаючи відверто про наболіле в душі,
розчарував Вас письменник чи навпаки став
ближчим?

- чи збагатила вас поезія і проза В. Ганоцького?

Література

1. Блакитні вежі: Хрестоматія творів письменників Приінгульського краю у 2 томах. – Т. І. Поезія – Кіровоград: Поліграфічно-видавничий центр «Мавік», 2011. – С.53-63.

2. Бублик І. Спокута. Істина. Любов/ Віктор Ганоцький. «Сто віршів». Вибране. – Кіровоград: Центрально – Українське видавництво, 2004. – с.146-148.

3. Ганоцький В. Поцілунок роси. – Кіровоград: Центрально – Українське видавництво, 2007. – 118с.

4. Ганоцький В. Про любов писав би ста мовами.../ Віктор Ганоцький. «Сто віршів». Вибране. – Кіровоград: Центрально – Українське видавництво, 2004. – С.136-138.

5. Ганоцький В. Крила виростають на землі: художньо-документальна повість. Кропивницький: Видавець Лисенко В.Ф., 2021. – 152 с.

6. Ганоцький В. Родом з козацького краю/ Віктор Ганоцький. «Сто віршів». Вибране. – Кіровоград: Центрально – Українське видавництво, 2004. – С.3-8.

7. Гончаренко В. Серце на долоні. / Ганоцький Віктор. Поцілунок роси. – Кіровоград: Центрально – Українське видавництво, 2007. – С.3-4.

8. Я. Голобородько. «Винниченкіана. Кіровоградський портал» / Ярослав Голобородько. // Українська література в загальноосвітній школі. – 2014. – №6 – С.47-48.

9. Г. Гусейнов. « Стиллет і стилос трьох степовиків (Дайджест-конспект життя і творчості В.Винниченка, Є.Маланюка у дослідженнях кіровоградських літературознавців)» / Григорій Гусейнов/Українська література в загальноосвітній школі. – 2014. – №6 – третя сторінка обкладинки.

10. Десятиріччя Куценківських читань. Лютий 2008-2017. – Кропивницький /літературна редакція та підготовка до друку Яровенко Т.С./ – ТОВ «КОД», 2017. – 128 с.

11. Корінь А. Цінності, які не продаються./ Віктор Ганоцький. «Сто віршів». Вибране. – Кіровоград: Центрально – Українське видавництво, 2004. – с.139-145.

12. Літературознавчий словник – довідник/ за ред. Р.Т.Гром'яка, Ю.І.Коваліва, В.І.Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – С.54

13. Левочко В. Зимові сни човна про літо. Штрихи до творчого портрета/ Ганоцький Віктор. Змах крила. Триптих. Кіровоград, 2008.]

14. Марко В.П. Аналіз художнього твору: навч. посіб. /В.П.Марко.- К.: «Академвидав», 2013.- 280 с.- (Серія «Альма-матер»)] з приватної бібліотеки Сергія Колісника..

15. Михайлин І.Л. Основи журналістики Навчальний посібник. – К: Центр учбової літератури, 2011.

16. С. Михида./Сергій Михида //Яровенко Т.С. Генезис досліджень життєпису й художнього доробку Володимира Винниченка: Монографія. Видання друге, доповнене. – Кропивницький: Видавець Лисенко В. Ф., 2021. – С.3.

17. Назаренко Г.І. Інформаційні жанри журналістики: Навчальний посібник. Частина І – К.: НАУ, – 2010;

18. Р. Твердоступ. «Винниченкіана степового краю» / Раїса Твердоступ. «Винниченкіана степового краю» // Народне слово.– 16 липня 2020 року. – №346. – С.9.

19. Тлумачний словник сучасної української мови./ Укладачі Л.П.Коврига, Т.В.Ковальова, В.Д.Пономаренко./ за ред. Доктора філологічних наук, проф. В.С.Калашника. – Харків: Белкар – книга, 2005. – С.140.

20. Удовиченко Г.М. Фразеологічний словник української мови. – К.: «Вища школа», 1984. – Т.1. – С.114-116

21. Яровенко Т.С. «Материкове маланюкознавство: регіоналізація дослідницьких практик» – «Між Бугом і Дніпром. Науково-краєзнавчий вісник Центральної України». – ТОВ «Центрально-Українське видавництво», 2019 (виходить один раз у три роки) – email: zuv2@ukr.net. – С.219-229.

22. Яровенко Т., Голик О. Освітнянська Маланюкіана: шляхи осягнення. Тетяна Яровенко, Олена Голик // Педагогічний вісник, 2018. – №-2. – С. 163-164;

23. Яровенко Т., Голик О. «Душа болить за рідну Україну.Образи українських митців у творчості Євгена Маланюка. («Шевченко», «Сучасники», «Пам'яті Тодося Осьмачки» / Тетяна Яровенко, Олена Голик // Педагогічний вісник, 2018. – № 1-2. – С. 172-177;

24. Яровенко Т., Голик О. Шевченківські та Кулішівські мотиви у творчості Маланюка («На тризні», «Шевченко», «Куліш») Тетяна Яровенко, Олена Голик // Педагогічний вісник, 2018. – № 1-2. – С. 167-172.

25. Яровенко Т. «Морально-етичні й мистецькі імперативи художнього доробку Віктора Ганоцького». Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том 6: Проектування суспільних та гуманітарних досліджень[колективна монографія]/ [Наукова редакція: Я.Гжесяк, І.Зимомря, В.Ільницький]. Конін – Ужгород – Перемишль – Херсон: Посвіт, 2021. – С.146-158. Rozwój nowoczesnej edukacji i nauki –stan, problemy, perspektywy. Tom 6: Projektowanie badań społecznych i humanistycznych[monografia zbiorowa]/ [Redakcja naukowa: J.Grzesiak, I.Zymomyra, V.Ilnytskyj]. Konin –Uzhorod –Przemysl –Chersoń: Poswit, 2021. –Р.146-158.)